

wij ernstig bezwaar tegen de Coccejaansche opvattingen van „De Heraut“.

Ons bezwaar is niet nieuw. Nieuwere zoowel als oudere gereformeerde theologen hebben tegen de onderhavige stellingen van Coccejus zich verzet. Prof. Ridderbos h.v., met hoe grooten nadruk hij ook — terecht — op de beperktheid der oud-testamentische „bedeeling“ wijst, wil toch „tegenover Coccejus“ zien „staande gehouden, dat de geloovigen des ouden dags bezaten de vergeving der zonden en daarvan immers soms hebben getuigd met eene klaarheid, die voor het licht des nieuwen dags niet schijnt onder te doen“. Natuurlijk gelooft Dr. Thijss dat ook, want hij denkt daarbij aan de „kinderen der belofte“. Maar wat nu verder hun positie in het verbond betreft, volgens Prof. Ridderbos „baseert“ „ook de wet zich“ op het verbond; en bleef het „diepere leven uit dat verbond, waarop ook de wet zich baseert, hierbij (d.w.z. bij de ontvangst der wet als orde des heils: doe dat en gij zult leven, K. S.) steeds bestaan“. „Metterdaad“ — aldus nog steeds Prof. Ridderbos — „metterdaad is de laatste grond, waarop zij (d.w.z. de vromen onder den ouden dag, K. S.) pleiten, het verbond, door God naar Zijne genadige verkiezing met Israël opgericht; en ook de subjectieve gerechtigheid der vromen berust daarom hierin, dat zij aan dit verbond hun Gods hebben vastgehouden“¹⁾. Dr. Kaajan rekent het Coccejus als een „fout“ aan, „dat hij in de verschillende perioden van het genadeverbond een wezenlijk verschil in de genade aannam“²⁾. Dr. A. Kuyper geeft op de vraag, „wat de mensch in Israël aan dit Sinaïtisch verbond voor zijn geestelijk leven had?“ ten antwoord, dat het, onder andere voorrechten ook deze schonk: het „gaf hun ten vierde de verzoening in den genadeweg; en richtte ten slotte hun geloof op den Eenigen, van Wien ook al Mozes' bedeeling profetie was“³⁾. Volgens Kuyper zijn „de evangelisten en apostelen“ „er door den Heiligen Geest wel voor bewaard, om de genade uit het verbond van Horeb te willen wegcijferen“⁴⁾.

Intusschen is een citaat meer of minder uit de nieuwere theologen voor ons doel het voornaamste niet. Herhaaldelijk blijkt, dat reeds in vroeger dagen op deze misvattingen antwoord gegeven is met een accuratesse, die ons „tot jaloesheid kan verwekken“. We willen daarom, zonder naar volledigheid te staan, een enkele greep doen uit het verleden. Zulks te gereeder, omdat toch in de verbondsleer van vroeger eeuw (en de bestrijders van Coccejus rekenen we hier ook toe) onderscheiden elementen waren, die ons onaanvaardbaar schijnen. Reden te meer, om juist in de accuratesse, waarmee op onderdeelen van de problemen wordt ingegaan, het voorbeeld der vaderen te volgen.

Reeds aanstonds is tegen Coccejus van gereformeerde zijde bezwaar ingebracht. Vijf jaar vóór Coccejus' dood trad Voetius, met name dan op het punt van het onderscheid tusschen Oud- en Nieuw Testament, meer opzettelijk tegen hem in 't krijt. (1665). En vijf jaar na Coccejus' dood, in 1674, verscheen bij Gerard Borstius, te Amsterdam, een „Bericht, rakende de Coccejaansche en Cartesiaansche Nieuwigheden in de Theologie... ten eynde daer in mochte worden versien, tot Conservatie van de ware Gereformeerde Religie, ende tot rust van de Gemeente“. Op het punt, dat thans in geding is, wordt tegen Coccejus volgehouden, dat hij op Hebr. 8:8 zich ten onrechte beroept. Ten onrechte, „alsof den Apostel daer mede wilde zeggen dat d'Oud-vaders in dat nieuwe verbond der genaden niet en geweest waren“. Neen, tegenover Coccejus wordt de opinie der „theologi“ (de gereformeerde theologen) gesteld. Welke ze is? Men luistere: „...te weten dat dit verbondt niet eerst soude beginnen in de dagen des Nieuwen Testaments, maar dat het dan ten vollen geopenbaert ende door de geheele wereld verbrayt soude worden. Soo dat de Oud-vaders daer van niet uytgesloten waren, maar alleen eenen bedekteren toegang tot het selve hadden, staende in het selve geloove, in de selve rechtveerdigmakinge ende alle andere effecten des geloofs, als oock die van den Nieuwen Testamente“⁵⁾.

Met name tegen de z.g. trichotomie (het verdeelen van „de tijden der Kerke in DRIE deelen“) brachten de gereformeerden ernstig bezwaar in. Van Coccejaansche zijde werden drie perioden aangenomen:

- tijd der belofte (begin wereld tot aan Mozes), kerk der patriarchen;
- tijd van de herhaalde zedewet, kerk v. h. Oude Testament;
- tijd van Christus, Kerk v. h. Nieuwe Testament.

Reeds Henricus Brink geeft in 1685 daartegen zijn bezwaren te kennen in zijn „Toetssteen der Waarheid en der Dwalingen, ofte Klaare en beknopte Verhandeling, van de Coccejaansche en Cartesiaansche Verschillen“. Onder de vele argumenten, die hij tegen Coccejus' opvattingen aanvoert, is ook dit: dat daaruit zou moeten volgen, dat er dan „twee Oude Testamenten waren, die in substantie van malkanderen verschilden; waar van het eene voor het andere geweken was, soo veele eeuwen te voren eer Christus in den vleesche quam“⁶⁾. Een argument, dat zich wel niet rechtstreeks laat gebruiken tegen Dr. Thijss in „De Heraut“, maar dat toch door wie hem volgen wilden, te overwegen zijn zal. Immers, indien het „nationale karakter“ van het verbond

onder de Sinaïtische bedeeling aansprakelijk is voor die veruitwendiging, waarvan Dr. Thijss spreekt, hoe moet men dan de periode vóór Sinaï beschouwen? Die had géén nationale „bepaaldheid“ of „karakter“. Was er toen dan soms nog meer „veruitwendiging“? Zoo ja, op welken grond, krachtens welken samenhang? Werd toen misschien nóg minder in het verbond beloofd? Men ontkomt aan dit vraagstuk niet, ook al is men geen trichotomist, maar slechts ook ditmaal toestemmend lezer van „De Heraut“ van 1938. Men vervalt toch weer in het schema van in- en uitwendig verbond; het wordt alleen maar vroeger gedateerd. En, — de datum blijft een puzzel.

Ja, over die trichotomie, gesteld tegenover de dichotomie, is er al heel wat te doen geweest onder de gereformeerden. De Moor (III, 421 v.) handelt er uitvoerig over. Natuurlijk ook à Marek, die, Ned. vert. 5e dr., 477, v., vóórgaat in de dichotomie, de onderscheiding tusschen twee perioden, Oud- en Nieuw-Testament, die voorts de neiging, om die twee tegen elkaar uit te spelen, krachtig bestrijdt, en aantoon, uit welken verkeerden hoek die neiging opkomen kan (§ 11, 12); gelijk De Moor, in aansluiting aan Leydekker, naspeurt, welke kwade invloeden bij Coccejus in dit opzicht hebben gewerkt (421).

We hebben geen plaatsruimte, om op dit alles in te gaan. Maar waar De Moor herhaaldelijk naar Leydekker verwijst, daar willen wij voor ditmaal met een aanhaling van hem besluiten: „Men heeft het onderscheid van de oeconomie des Ouden Testaments en des Nieuwen Testaments al te groot gemaakt, en met den staat der gelovige des Nieuwen Testaments te verheffen, den staat der Vaderen des Ouden Testaments te veel veredert en verkleint. Hier was voorsichtigheid van nooden geweest, nadien wy over dat onderscheid met Socinianen, Papisten, Mennisten, Remonstranten en andere, soo veel en soo lang getwistredent hebben...“. Hij beroept zich dan daartegen op de „Godgeleerden, welke meenden, dat Paulus aldermeest en in zijn eerste oogmerk in (zijn) brieven van de oorsaken der gerechtigheid en der zaligheid handelt... God geven, dat wy voorsigtig zijnde, en op geen nieuwe oeconomie te veel gesteld, de zuiverheid van ons geloof bewaren mogen!“⁷⁾.

K. S.

7) Verborgenheit, 1729, 347/8.

De zelfstandigheid der plaatselijke kerk. (II.)

Het feit, dat de Heilige Geest, na Christus' heengaan, Zijn Kerk in de wereld tot openbaring brengt door op elke plaats afzonderlijk, waar een gemeente der geloovigen gevonden wordt, de kerk zelfstandig in de ambten te institueeren, staat op grond van de Heilige Schrift wel onloochenbaar vast.

De Heere Jezus Christus zelf gebruikt op twee plaatsen het woord ecclesia, hetwelk wij met „kerk“ weergeven; de eene maal (Matth. 16¹⁸) wanneer Hij den grondslag van Zijn Kerk gelegd ziet in den belijder van de waarheid, dat Jezus is de Christus, de Zoon des levenden Gods; en de andere keer als Hij de tuchtoefening aangeeft (Matth. 18¹⁷); „Indien hij (n.l. de broeder die zondigde), denzelven geen gehoor geeft, zoo zeg het der gemeente (ecclesia) en indien hij ook der ecclesia geen gehoor geeft, zoo zij hij u als een heiden en tollenaar“. In het laatste woord heeft Christus klaarlijk het oog op de geordende gemeente, en wijst Hij dus heen op de geïnstitueerde Kerk.

Na Christus' heengaan breidt de gemeente door den Heiligen Geest zich uit onder de leiding van de apostelen, welke leiding geheel eenig van karakter is, maar niettemin de blijvende richtlijnen voor de ontwikkeling van de Kerk van alle eeuwen aangeeft.

De apostelen zijn onmiskenbaar één in de uitvoering van het bevel: „Predikt het Evangelie allen creaturen!“ door in alle afzonderlijke plaatsen, waar een gemeente van geloovigen ontstaat, de kerk daar in de ambten te institueeren.

Deze werkwijze wordt genoemd in Hand. 14²⁷: „En als zij hun in elke gemeente met opsteken der handen ouderlingen verkoren hadden, bevalen zij hun den Heere in welken zij geloofd hadden“. En deze werkwijze wordt als de regel bevolen door Paulus aan Titus: „dat gij van stad tot stad ouderlingen zoudt stellen, gelijk ik u bevolen heb“ (Tit. 1⁵).

Al komt het niet overal even scherp uit, we merken toch, dat kerken als die van Jeruzalem en Antiochië zich van haar zelfstandigheid bewust zijn, en wij zien, dat de Kerk van Christus zich in de richting, van plaatselijke kerken in onderling verband, ontwikkelt. De vermaningen van de apostelen onderstellen oók een gesloten gemeente met orde en bestuur. Hoe kunnen ze anders h.v. „Iemand uit de gemeente wegdoen“. Petrus en Johannes stemmen hierin volkomen met Paulus overeen. Petrus is, wanneer hij (1 Petr. 5²) de ouderlingen aanspreekt, zoover van hiërarchische aspiraties, dat hij zich een mede-ouderling noemt, en de ouderlingen waarschuwt, dat ze toch hun ambt niet zullen bekleeden als heerschappij voerende, maar als voorbeelden der kudde.

In den tweeden brief van Joh., waarin hij schrijft aan de uitverkorene vrouw, is met alle waarschijnlijkheid in die vrouw de plaatselijke Kerk verpersoonlijkt. En het is in dit opzicht van groote betekenis, dat Christus in de Apocalypse door Johannes zich richt tot de zeven kerken, die in Kl. Azië zijn, die wel in Hem volkomen één zijn, maar die niettemin ieder een eigen karakter vertoonen.

Het woord *ἐκκλησία* (ecclesia) wordt gebruikt zoowel van de Kerk als geheel, als van de plaatselijke kerk, die ook wel in 't meervoud *ἐκκλησίαι* (ecclesiae) genoemd worden (Gal. 1²²), maar nooit in den zin van een eenheid als landskerk of nationale kerk.

Nu wij naast de zelfstandigheid der plaatselijke kerken toch reeds gewezen hebben op haar onderlinge verbondenheid, willen we terstond óók in 't kort die éénheid schriftuurlijk fondeeren.

De Kerk van Christus, die zich openbaart en ontwikkelt in het ontstaan en zelfstandig voortbestaan van plaatselijke kerken, behoort naar den Geest van Christus toch te streven naar de innigste eenheid. Dat zij allen één zijn. (Joh. 17.)

De eenheid aller geloovigen volgt uit het wezen der kerk. De Heilige Geest legt aan de kerk van Efeze op, dat zij zich benaastigen zou te behouden de eenigheid des Geestes door den band des vredes. Het is letterlijk de eene zelfde Heilige Geest in elk der kerken afzonderlijk en dus in alle saam. Immers één Lichaam is het en één Geest, één roeping, één hoop, één Heere, één geloof, één Doop. Eén God en Vader van allen, die daar is boven allen en door allen en in u allen“ (Ef. 4).

Vandaar in alle brieven de gastvrijheid aangeprezen, onderlinge hulpverlening der plaatselijke kerken geboden, groetenissen overgebracht, enz., enz. Ook wijst het apostelconvent, dat belegd werd te Jeruzalem (Hand. 15) in de richting, die de Heilige Geest wil, dat na het heengaan der apostelen gehouden zal worden, n.l. dat de plaatselijke kerken in meerdere vergaderingen zullen samenkomen, waarin beraadslaagd en besloten zal worden. Toch moet van 't begin af helder worden ingezien, dat het kerkverband, als verbinding van kerken, dus van groepen geloovigen, andersoortig is als het verband tusschen de geloovigen in elke plaatselijke kerk zelf.

Nu is van vroeger tijden af de parallel opgemerkt, die er bestaat tusschen de plaatselijke kerk en de Eene Heilige Katholieke Christelijke Kerk, die in wording is, die Christus vergadert van het begin der wereld tot aan het einde, de Kerk, die het lichaam van Christus is, waarvan Hij het Hoofd is.

Prof. Dr. H. H. Kuyper zegt in „De Heraut“ 20 Mei 11: „de grondslagen waarop ons Gereformeerd stelsel van kerkrecht is opgebouwd, zijn reeds door Calvijn in zijn Institutie aangegeven. Zij zijn tweefleel. Vooreerst dat iedere plaatselijke kerk een openbaring is van Christus' Lichaam en daarom de macht bezit van een Kerk“. Een Duitsch geleerde van onzen tijd (Karl Holl, „Das Kirchenbegriff des Paulus in seinem Verhältnis zu dem der Urgemeinde“, 1921) drukt het zóó uit: „Iedere Christelijke gemeente wordt, daar Christus in haar tegenwoordig is, *ἐκκλησία τοῦ θεοῦ* in den vollen zin een verschijningsvorm der *Gesamtkirche*“. Iedere plaatselijke kerk op zichzelf is dus bij goede inrichting overeenkomstig de Schrift, vertegenwoordiging en openbaring van het Lichaam van Christus.

De bekende uitdrukking uit den tijd der Doleantie: „de Kerk tot openbaring brengen“ wil dan ook zeggen, dat de Eene Heilige Algemeene Christelijke Kerk, het Lichaam van Christus, in die gemeente van geloovigen tot plaatselijke kerk geïnstitueerd in de ambten, door God tot openbaring gebracht wordt. Daar openbaart zich dus volledig het Lichaam van Christus.

Wanneer dit zelfstandig karakter van de plaatselijke kerk zuiver gevat wordt, zal men er nooit toe komen, om de plaatselijke kerk te zien als een onderdeel van een grotere groep geloovigen, b.v. elke plaatselijke gemeente onderdeel van de vaderlandsche kerk¹⁾.

Het woord „zelfstandigheid“ zegt meer dan het woord „autonomie“, dat de klemtoon legt op het heer en meester zijn op eigen terrein, en houdt ook meer in dan het vrijstaan ten opzichte van anderen. Het woord zelfstandigheid drukt tevens uit de eigen karakteristieke roeping als, van alle andere kerken onderscheidene, openbaring van het Lichaam van Christus. Zoals het beeld Gods, ideaal genomen, in ieder mensch, in, van alle anderen verschillende, heerlijkheid uitkomt, zoo moet het Lichaam van Christus zich in iedere plaatselijke kerk overeenkomstig haar eigenaardig karakter, openbaren. Deze openbaring van de Kerk in plaatselijke kerken is gekomen naar den aard van de prediking des Evangelies, waardoor zij door den Geest van Christus tot aanzijn worden geroepen.

Het Woord immers is de kracht des Heiligen Geestes, en door deze kracht werkt de Heilige Geest door en wekt het geloof. Alleen in steden en dorpen, waar velen samenwonen, kunnen door dat Woord menschen tot één geloof en dus tot éene gemeente samengesnoerd worden, en de Eene Heilige Algemeene Christelijke Kerk tot openbaring gebracht worden in de éénheid.

In deze door de zonde verbroken wereld zal de plaatselijke kerk altijd een zeer gebrekkige openbaring zijn, maar ideaal genomen, is zij toch een volledige openbaring. Dit komt vooral hierin uit, dat gelijk Christus het Hoofd van Zijn Lichaam is, Hij ook het Hoofd is van iedere plaatselijke kerk. Niet omdat Hij overal afzonderlijk persoonlijk tegenwoordig is, maar door Zijn Woord, het Woord des Heiligen Geestes, dat het in de plaatselijke kerk alleen te zeggen heeft. In de aanwezigheid van het Woord wordt ook bewaarheid, dat Jezus Christus gisteren en heden en tot in eeuwigheid Dezelfde is.

Een tweede trek van overeenkomst tusschen de plaat-

1) Dit werd in den Doleantietijd scherp gevoeld en staat uitgedrukt in het antwoord aan het adres van de Chr. Geref. Kerk (voorkomende in de Acta van de Voorl. Synode 1891): „Onze K.O. gaat uit van een beginsel (en past dit ook toe), waarbij institutair nooit van een landskerk sprake kan zijn, en men nooit tot iets anders kan geraken dan tot de plaatselijke kerken, die classicaal en synodaal samenwerken, en daartoe in onderling verband treden.“

1) Dr. J. Ridderbos, De beteekenis van het Oude Testament voor de Chr. Religie, Kampen, 1913, blz. 39, 38.
2) Chr. Encyclopaedie, I, 471, b.
3) Leer der Verbonden, 100.
4) a. w., 100/101.
5) Bericht... (Noodige Waarschouwingh) blz. 26.
6) Toetssteen, Amsterdam, Borstius, 1685, 317.

EVEN

aut" af te wijzen.

de laatste weken men maar even ipgemerkt werd. lden aantoonen, noerns gekomen i drie manieren, ntkomen wilde,

s", de goederen, eiden in twee- e en inwendig. elen, die in alle) en zijn twee oor wat dan het

van het genade- ook wel „volle“ st in de laatste toekomen aan

an Coccejus, en

min als over de poging breed te

in onderscheiden altijd veel over- en een inwendig er vorige genera- enoeg verzet ge- en inwendig

heid van Dr. A. De Heraut" niet, rmeë hard bezig, elf met dezelfde anderen opviel, alleel, als men zelfs bij goede e brochure van r Genade in ons ier", Rotterdam, eekt daarin h.v. een volk" (na m verbond met e n" aannemen,

otte" zich „meer ssa" bepaalde; gedekt wordt et ons „alge- Kerk naar hare staan voor het ch intern uit- n volk". Tegen

te min of meer noemden, en in voorbeeld nader stem van Dr. A. wel genoegzame steeds verwijzen gaf, en waaraan rinninger geeft:

ond in een uit- sond hangt ten daaruit vanzelf om de gansche die in de volks- iëntien goed te n schrijver na: weërliege- scheidung tus-

Genadeverbond n" (145).

rhoven gemelde hoeft weinig te kelen, ter afwe- nvalen van den

deelen van het aten verschrou- Ve hebben aan- jk vergiste, toef

de bewering ligt. is een éénzijdig tie tot op heden e dus niet terug

in Coccejus her- onderling in „De ts hebben moge- tie zijn moeilij- rt ons, ondanks we „er nog niet der. Het bewijst

claagzangen aan , die aan haar „De Heraut" is eremonie, precies aag is maar, in dézen hebben